

Nr 300.

Av herr **Alexanderson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 392 angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 392 föreslås visst dyrtidstillägg, bland annat åt lärarepersonal vid de statsunderstödda privatläroverken: enskilda mellanskolor, högre flickskolor, högre goss- och samskolor samt enskilda lärarinneseminarier. Om denna lärarepersonal uttalar departementschefen i propositionens motiver med all rätt, att »få kårer hava haft sådana brydsamma ekonomiska förhållanden att kämpa mot som just dessa», vadan »ett kraftigt bistånd från statens sida måste betecknas såsom i högsta grad av behovet påkallat».

Desto angelägnare synes det vara, att de grunder, varefter den i propositionen föreslagna, i allt fall ej synnerligen långt sträckta dyrtidshjälpen skulle utgå, bliva jämkade i ett par punkter, där bestämmelserna eljest skulle verka med en omotiverad hårdhet.

1. Den ena av dessa punkter gäller dyrtidstilläggets beroende av avlöningen per månad. Såsom de sakkunniga, vilkas betänkande ligger till grund för propositionen, omförmält, fördelas vid privatläroverken — i olikhet med vad vid övriga jämförliga läroanstalter är fallet — även den ordinarie personalens avlöning endast på läsårets månader, icke på feriemånaderna. Härav förvänta nu de sakkunnige en besparing för statsverket, ity att icke som eljest 1,200 kronor, utan blott 1,000 kronor — vilken senare siffra för övrigt torde vara för högt tilltagen — komme att utgöra den grundplåt i avlöningen, varå beräknas en högre dyrtidstilläggsprocent.

Det hemställs emellertid, huruvida det icke är alltför obilligt, att

denna från vanligheten avvikande avlöningsmetod skall få medföra en dylik för löntagarna ogynnsam verkan. I motion II: 335 vid årets riksdag har herr Björck framställt en liknande erinran ifråga om extra ordinarie personal vid statens läroanstalter. I förevarande fall gäller det hela den *ordinarie* personalen, och det borde så mycket mindre få möta hinder att acceptera någon form, enligt vilken dyrtidstillägget, beräknat efter det belopp, varmed årslönen belöper på envar av årets tolv månader, fördelas på läsårets månader (t. ex. $\frac{5}{9}$ å vårterminen, $\frac{4}{9}$ å höstterminen).

Det torde böra erinras, att även om en dylik rättelse vidtages, dyrtidstillägget för de allra flesta hithörande befattningshavare allenast uppgår till knappt hälften av det belopp en statsanställd med motsvarande lön äger uppbära. Vid första påseende kan visserligen propositionen synas föreslå en gynnsammare proportion. Men detta gäller blott familjeförsörjare. Icke-familjeförsörjare få sitt dyrtidstillägg reducerat till $\frac{2}{3}$ av familjeförsörjarnas, och då — såsom jämväl i de sakkunnigas kalkyler antagits — praktiskt taget alla lärarinnor äro att hänföra till denna svagare ställda kategori, blir resultatet det ovan nämnda. Det har sålunda i fullt mått blivit såsom i fjolårets proposition om tillfällig löneförbättring för privatlärarepersonalen förutsattes, eller att de »icke tillnärmelsevis» erhållit så stort dyrtidstillägg som statsanställda lärarinnor. Men då de ovan nämnda sakkunnige på grund av detta uttalande i fjolårets proposition ansett det »kunna ifrågasättas», om ej då föreslagna och beviljade provisoriska löneförbättring avsåg att »innefatta ett visst mått av dyrtidstillägg», är detta med all säkerhet ogrundat, något som framgår ej blott därav, att ett så långt i förväg beviljat dyrtidstillägg eljest icke förekommit, utan ock och med full tydlighet därav, att departementschefen i motiveringen för nyssnämnda löneförbättringsbelopp framhöll, att dessa belopp ju i allt fall »ingalunda vore av den storlek, att de kunde föregripa kommande definitiv löne-reglering».

2. Då numera i annan motion (I: 298, av herr Lundberg m. fl.) yrkats bland annat, att ifråga om kommunalt anställda lärare den ogynnsammare beräkningen av dyrtidstillägg för icke-familjeförsörjare skall bortfalla, våga vi göra den hemställan, att om detta yrkande vinner bifall, motsvarande ändring jämväl vidtages ifråga om privatläroverkens i jämförelse med t. ex. kommunala mellanskolors än svagare anställda personal.

3. En annan punkt, som oeftergivligen tarvar jämkning, avser tim- och övningslärare. Enligt propositionen skall dyrtidstillägg till-

godokomma dessa, allenast om de vid ett och samma läroverk ha minst 15 timmars veckotjänstgöring.

Detta villkor, som beträffande förevarande lärarepersonal, är helt och hållet nytt, drabbar med synnerlig hårdhet och orättvisa. Framför allt gäller måhända detta övningslärarna. I synnerligt stor utsträckning gäller det, att en och samma läroanstalt icke har bruk för deras tjänst i nämnda utsträckning. En del av dem ha synnerligen svårt att finna någon utkomst vid sidan av det ytterligt knappa levebröd, som härigenom bjudes; om åtskilliga andra, särskilt i de större städerna, som i sig inrymma en så betydande del av dessa läroanstalter, gäller, att de dela sin tjänst på flera skolor. Dessa sistnämnda hava sålunda ofta en tjänstgöring, som kan betecknas såsom full eller nästan full tjänstgöring, men skulle det oaktat antingen icke alls eller blott på viss del av lönen få tillgodo det lilla dyrtidstillägget. Den som har 10 eller 12 timmar i vardera av två skolor, får intet; den som har 16 timmar i en skola, 10 i en annan, får dyrtidstillägg blott å lönen för den ena tjänsten.

Såsom försvar för den vidtagna restriktionen hava de sakkunnige anført, att tim- och övningslärarna nyligen erhållit en avsevärd löneförbättring. Men detta gäller ju även ämneslärarna samt tim- och avlöningslärare med 15 timmars till samma skola förlagd tjänstgöring och har dock icke ansetts kunna föranleda deras uteslutande från allt dyrtidstillägg. Vad övningslärarna angår, är för övrigt verkliga förhållandet, att deras ställning, jämförd med alla andras, alltmera försämrats. Både vid den provisoriska löneförbättringen och vid beviljandet av fjolårets dyrtidshjälp blevo de nedpressade till en sämre relation till ämneslärarna än förut, och många bland dem äro i själva verket numera försatta i en rent förtvivlad belägenhet.

De sakkunniges huvudskäl för den satta begränsningen är, att timlärarna uteslutits från dyrtidstillägg vid de kommunala mellan-skolorna, sedan dessa undergått definitiv lönereglering. Men förevarande personal *väntar* ännu på sin lönereglering; och de sakkunnige erkänna själva, i likhet med propositionen, att detta medför, att deras dyrtidsfråga bör betraktas »ur väsentligen andra synpunkter». Det åberopas emellertid ock att enahanda begränsning, som här föreslås, av gammalt kommit till tillämpning vid folkhögskolor och nu avses jämväl skola tillämpas vid högre folkskolor (vid de sistnämnda ha timlärare hittills icke åtnjutit något dyrtidstillägg alls). Därvid är emellertid att märka, att ifråga om folkhögskolor det gäller och föreslås fortfarande skola gälla rätt att sammanräkna undervisning vid flera anstalter (sid. 285 i

sakkunniges betänkande) samt att ifråga om högre folkskolor lärare, vilkas undervisning omfattar skilda ämnen, får sammanräkna dessa (sid. 243), något som här, men icke vid de högre privatläroverken, blir av avsevärd betydelse.

Anses en begränsning erforderlig vid privatläroverken, där den förut ej förekommit, synes den i allt fall böra lämpligen ansluta sig till för dessa anstalter bestående förhållanden. Det kan då erinras, att jämlikt gällande kungl. kungörelsen angående pensionering av den kvinnliga personalen vid enskilda läroanstalter den 23 december 1910 tim- och övningslärarinnor med 10 veckotimmars tjänstgöring eller däröver äro förpliktade tillhöra Lärarinnornas pensionsanstalt, oberoende därav om tjänstgöringen är förlagd till en eller fördelad på flera läroanstalter. Det synes ligga synnerligen nära till hands att tillämpa här uppställda gräns även på föreliggande fråga. För övrigt må erinras, att enligt kungl. kungörelsen angående löneroglering för allmänna läroverken den 22 juli 1918 åtskilliga grupper av ordinarie övningslärare i statstjänst hava för sig fastställd en minsta tjänstgöringstid varierande mellan 6 och 13 veckotimmar, samt att för lönetursrätt vid privatläroverken är genom kungl. kungörelsen angående avlöning åt lärarinnor vid ifrågasvarande enskilda läroanstalter den 29 oktober 1909 för övningslärare fastställd en minimitjänstgöring om 4 à 6 veckotimmar.

Vad beträffar kostnaderna för här ovan påyrkade jämkningar, så kunna desamma för punkt 1, med utgångspunkt i sifferuppgifterna sid. 273 f. i de sakkunniges betänkande och med iakttagande av propositionens ändring av grunderna för dyrtidstilläggets utgående under senare halvåret, beräknas till i runt tal 150,000 kronor. Bortfaller den ogynnsammare beräkningen av dyrtidstillägg för icke-familjeförsörjare, i enlighet med det under viss förutsättning framställda yrkandet i punkt 2, skulle detta enligt nyss åberopade beräkningsgrunder draga en merkostnad av cirka 1,230,000 kronor. Vanskligare är beräkningen beträffande punkt 3. Med stöd av statistiska uppgifter, hämtade från De enskilda läroanstalternas vikariatskassa, synes kostnaden ifråga om övningslärare kunna approximativt beräknas till 65,000 kronor; beträffande timlärare torde den i varje fall icke bliva högre, utan troligen avsevärt lägre.

Med stöd av det anförda hemställes vördsamt,
att riksdagen måtte

- 1) vidtaga de jämkningar i det vid ovannämnda

kungl. proposition fogade förslag till kungörelse rörande allmänna grunder för dyrtidstillägg under år 1920 åt lärare vid privatläroverk, att

a) dyrtidstillägg skall utgå efter det årsbelopp, vartill det skulle uppgå, om avlöningen vore lika fördelad på årets tolv månader;

b) därest beträffande kommunalt anställda lärare den i kungl. propositionen stadgade ogynnsammare dyrtidstilläggsberäkningen för icke-familjeförsörjare helt eller delvis bortfaller, motsvarande ändring jämväl vidtagas i fråga om de statsunderstödda privatläroverkens personal;

c) i § 1 mom. 2 föreskrives såsom villkor för dyrtidstilläggs åtnjutande av tim- eller övningslärare, att lärares tjänstgöring vid en eller flera av de i mom. 1 avsedda läroanstalter omfattar sammanlagt minst 10 timmar i veckan;

2) för nu angivna ändamål höja det i propositionen äskade förslagsanslag med det belopp, vederbörande utskott kan finna erforderligt.

Stockholm den 12 april 1920.

Nils Alexanderson.

Theodor Adelswärd.

J. W. Spens.

Mauritz Hellberg.

Åke Ingeström.

A. Åkerman.

E. v. Hofsten.

Helge Bäckström.

Adam Hult.

Gustav Rosén.
